

International Journal of Russian Studies
Uluslararası Rusya Araştırmaları Dergisi

ISSN: 1307 - 3419, Ankara - TÜRKİYE

Volume 1/1 January 2008 p. 11-25

www.radtr.net

SOLJENİTSİN'İN ESERLERİYLE RUSYA'YA BAKIŞ AÇISI

Beyhan ASMA*

Summary

In this essay it is mentioned that the writer writes about Russia is of great significance for many reasons. His works have been read by millions all over the world. Soljenitsin has little interest in any country other than Russia. Russia is his passion. It is said that his works are also a polemic with Western and Russian thinkers in past and present.

Key words: Russia, history, revolution, Russian people, Russian society.

Soljenitsin “Benim ana karakterim Rusya’dır.” demiştir ve bu yüzyılda onun kaderini (Rusya’nın) tanımlamak olarak seçilen görevi tamamlamanın hayatının kalan kısmını meşgul edeceğini düşünmüştür. Soljenitsin ’in Rusya hakkında yazdığı şeyler

* Erciyes Üniversitesi Fen-edebiyat Fakültesi Rus Dili ve edebiyatı Bölümü

birçok sebepten dolayı büyük öneme sahiptir. Geçen yirmi yıl da, Sovyet rejimine karşı olan “Bir Adam”ı ortaya çıkarmıştır. Çalışmaları dünyada milyonlar tarafından okunmuştur. Kitaplarını okuması yasaklanmasına rağmen, Ruslar yazılarını gördükleri yerde okuyorlar ya da yabancı kanallardan onu büyük bir ilgiyle dinliyorlardı. Gelecekte bir şekilde eserlerinin Rusya’da bulunmasını mümkün kılacak olan, Sovyet Rusya halkını etkisi altına alan potansiyel gücü çok büyüktür. Rusya’nın kendisiyle ilgili neler düşündüğünü önemsemeden kendi milleti hakkında yazdığı şeyler, edebi yeteneği olan kendini adanmış hevesli bir adam tarafından yazılmış cesur yazılar olarak dünya edebiyatında büyük önem kazanmıştır. Rusya’nın geleceğini düşünerek göz önünde bulundurduğu olası şeyleri üretti ve dramatize etti.

Soljenitsin Rusya’dan başka ülkelere çok az ilgi gösterdi. İlgisini diğer ülkelere verdiğinde de, onların genelde Rusya ile ilişkisini inceleyerek, Batılıların Rusya ile savaşma isteği olup olmadığı, onların Rusya’nın geleceği ile ne kadar ilgilendikleri, Paris’in ya da Londra’nın nerelerinde Rusların yaşadığı ve çalıştığı gibi sorular sordu. Soljenitsin Rusya’nın geçmişi, bugünü, geleceği söz konusunda odaklanıyordu. Rusya onun için bir tutkuydu. Felsefe, teoloji ve tarih gibi evrensel temalarda tanrı inancı, ateizm, aydınlanma, kanunların devletteki rolü ile ilgili konularda incelemeler yapmıştır.

Solzhenitsy’nin ikinci tutkusu, bu yüzyılda Rusya’da tek gerçek olan Komünizmdir. Komünistler Rusya’da nasıl önemli bir güç elde ettiler, nasıl geliştirdiler, bugün nasıl devam ediyorlar ve nasıl dünya çapında yayılıp tehdit unsuru oluyorlar gibi konular onun ana temasını oluşturmuştur.

Soljenitsin edebiyat hayatı boyunca Rusya ve Ruslar hakkında çok fazla eser vermiştir ve bu konulara o kadar farklı açılardan bakmıştır ki, eserlerinde Rusların temasını, çeşitli fikirlerini anlamak için seçici olmak gerekir. Dahası, bazı rakipleri genel olarak onun konuşmalarında ve makalelerinde geçen fikirlerin yardımıyla tahminde bulunarak oluşturulabilecek Rusya hakkında görüşlerini bildirdiler. Bunlar düşmanları tarafından yaratılan hayali adamlardır; ama, Soljenitsin’in gerçekte yazdıklarınınkinden çok farklıdır. Onunla tartışanlar kurgularını okumuyor ve makalelerinden sadece birkaç

parça biliyor gibi görünüyordular. Rusların gözüyle kısa öykülerini ve romanlarını incelediğimizde bazı bulgular şaşırtıcıdır.[4]

Soljenitsin'in çalışmalarındaki Rusya imajını incelediğimizde, Lenin'in çalışmalarını inceleme projesine kendini adamayı planlayan Nerzhin'e "İlk Halka" adlı eserindeki bir kahraman olan Sologdin'in verdiği öğütler dikkatimizi çeker. Sologdin arkadaşı Nerzhin'e Lenin'in "otuz küçük kırmızı kitap serisini" ayrıntısıyla okumamasını, bunun yerine matematiksel bir metot uygulamasını söyler.

Soljenitsin tarih çalışmasına benzeyen bir şey daha söylemiştir. Onun "düğüm" diye adlandırdığı kısa zamanlar vardır ki bunlar on ile yirmi günlük zamanlarda, yaşayarak değerlendirilerek tarihi karar verilir. Bu anlık kararlar grafik üzerinde önemli olan dönüm noktalarıdır. Tarihçiler ve tarihi roman yazarları bu düğümleri yakalama ve bunlar üzerinde çalışma göreviyle yükümlüdürler.

Sovyetler Birliği'nde Soljenitsin tarafından yayınlanan "İvan Denisovich'in Hayatından Bir Gün" adlı en uzun eserinde, Rusya'nın farkındalığı ikinci sıradadır. Hatta George Nivat bu farkındalığı kamufle edilmiş olarak adlandırır. Başka ilgi alanlarının etkisi de eserlerinde vardır. Ivan Denisovich'in evrensel toplama kamplarında Ruslar dışında Estonya gibi birçok milletten bunun yanısıra da Rus Ortodoksları, ateist ve çeşitli dinlerden insanlar vardır. Bunların arasındaki ayırt edici baş unsur fiziksel dayanıklılıklarıyla ve dürüstlüklerini az da olsa korumalarıyla alakalı olan yetenekleri ve kaliteleridir. Ivan Denisovich'in Hayatında Bir Gün' deki en baskın özellik Rus teması değil, iktidarda olanların onlara özellikle de mahkumlara uyguladıkları terör bilincidir. Bu kampların dışında Rusya'ya baktığımızda bir zamanlar Ivan Denisovich'in yaşadığı Stalin taraftarları tarafından yıkılan kasabayı da içeren geniş bir alan vardır. Bu son konu, Soljenitsin 'in diğer çalışmalarının ana teması olacaktır.

Bu eserde temel antitez sivillere karşı mahkumlar ve ahlakı bozanlara karşı ahlaklı ve onurlu insanlardır. Milliyetçilik de ana tema olmalıdır.

Sovyet Rusya’da Soljenitsin tarafından yayınlanan diğer önemli eser olan “Matrena’nın Çiftliği” temel olarak Rusların sorunlarıyla ilgilenir. Asya Sovyetler Birliği’nin bir kampında en az 10 yıl kalan biri serbest bırakılır ve Stalin’in ölümünden sonraki yaz Rusya’ya gitmesine izin verilir. Merkez Rusya’da tren yolundan bile uzak olan küçük bir kasabaya yerleşmeyi seçer. Turgenev’in kurgularında olduğu gibi, eski Rus ismiyle yer arayışı içindedir. Hayatının geri kalanını geçireceği yer olarak özellikle Rus kasabası arar. Bu kırsal kesimde yaşadığı sürece modern Sovyet halkına ve şehir merkezlerine aykırı düşeceğinin farkındadır. Sonunda Talvono ismiyle kabul görerek bir kasabaya yerleşir.

Ruslardan sonra macerası onu daha da uzağa eski Rusların özellikleri olan fedakarlığın, dayanıklılığın, inceliğin somutlaşmış hali olan yaşlı bir kadına, Matrena’ya götürür. Matrena kendine hiç bir şey söylenmeden onun eski bir mahkum olduğunu anlar. Matrena tecrübeleri bizimkiler ve bizim olmayanlar olarak ikiye ayırır. Ona göre Glinka’nın müzikleri bizimken, Rus olduğu iddia edilen Chaliapian’ın halk müzikleri bizim değildir. Eski zamanlardaki Rus köylülerinin ya da Rus masallarındaki kahramanların yaptığı gibi Matrena’nın üzerinde uyuduğu bir firını vardır. Ahlaki açıdan parayı kabul etmez ve kendi haklarını korumak için modern bürokrasiyle münakaşa etmek gibi bir isteği de yoktur. Matrena düşmanı olan eniştesinin çocuğunu büyütür ve akrabalarıyla evinin etrafını düzenlerken ölür.

Soljenitsin’in Matrena’sının Rusya’sında bir taraftan eski azizler gibi örlere bağlı yaşayan bir kahraman gözlenirken, diğer taraftan da kasabanın geri kalanının açgözlü, düzenbaz kişiler olduğu görülür. Sayıları fazla olan şehitlerin bütün yozlaşmış toplumdan fazla olduğu görülür.

Matrena’nın Çiftliği’nde Soljenitsin Rusya’ya daha sonra sahip olacağı önemi başılamamıştır. Bu noktada Rusya araştırılmakta olan bir problemin objesidir. Hala bir yerlerde hikayenin anlatıcısının aradığı bir Rusya var mı? Basit düzeyde Rusya, Orta Asya’nın sığağından, ağaçlarla kaplı sakin huzurlu bir bölgedir. Rusya’nın kıyı köşesinde kalmış köy zihniyetine sahip bu kasaba Matrena’yı, kıymetli eşyaları ve bencil insanlarla kaplanmış bu alandaki kurbanları içerir. Anlatıcının araştırması bizim, Rusya’nın çok az

miktarda ayakta kaldığı gerçeğini keşfetmemizi sağlar. Hemen hemen bütün Rus halkı yozlaşmış, onların özgürlüklerine el koyulmuş ve onlar ahlaki açıdan çöküşe uğramıştır. Rusya teması bu noktada dinamik bir şekilde katılmıştır. Bu, Rusya'nın varlığı sorusuyla başlar ve soygunculuğun var olmasıyla biter. Ama tabii aslını koruyan Rusların varlığından da sonunda bahsedilmiştir. İşte buna “Matrena Düğümü” diyebiliriz.

Ahlakın muhafaza edilmesi doğruluk kahramanı olan bir *pravednik* in varlığı ile bağdaştırılıyor. Ama burada Rusya'nın çöküşünün nedenlerine yönelik bir araştırma yoktur. Buna yönelik soru yönlendirilmemiş, ama bu soru Soljenitsin 'in diğer çalışmalarının temel düğümü olacaktır. Rusların kastettiği çeşitli yorumlar Matrena'nın Çiftliği'nde yoktur. Soljenitsin Rusya'nın alternatif kavramlarıyla kıyas yapmaz. Soljenitsin 'in Rusya hakkında görüşünün temelini verdiği için onun hikayesi yine de bizim geniş ölçüde verdiğimiz tanımlamaları hak eder. Hikayede onun yaklaşımı sınırlı, geleneksel ve tanımlayıcıdır.

Soljenitsin 'in bazı çalışmaları Matrena düğümünün Rusya'daki çeşitli versiyonlarını temsil eder. Sovyet Rusyasında da yayınlanan diğer bir eser olan “Kötü Zakhar”, 1380 yılında Rusların Tatarlar üzerindeki zaferinin anısına savaşın olduğu yer olan Kulikova Alanı'nda dikilen anıtın korumalığını, bekçiliğini yapan alçakgönüllü bir karakteri temsil eder. Matrena gibi Zakhar da çok mütevazidir. Geçmişine saygısını korumayı görev bilerek mütevazılığıyla fedakarlığını birleştirir. Bu karakter milli geçmişiyile bağlarını koparmayan biridir.

Bu eserde, geçmişe bağlılık ve fedakarlık temaları oldukça önemlidir. Bu eserin Minyatür diye adlandırılan serisinin birinde ana tema yozlaşmış Sovyet Komünist modernliğine karşı güzel manzarasını koruyan saf, korunmuş Rusya'dır.

İkinci önemli düğüm ise “İlk Halka” ve “Kanser Hücre” gibi iki büyük eserde ve Archipelago'da dramatize edilen Rusların bazı görüşlerinden oluşur. İkinci düğümdeki Rusya temasının önemsiz temsilcilerinden biri, Rusya'daki manzarayı ve Rusların milli karakterlerini yan yana veren “İlk Halka” eserinin üzerine yapılan bir söyleşide bulunmuştur. Nerzhin, 19. yy ressamı Levitan'ın Rusları aldattığını ifade eder. Çünkü,

kendi açısından bakıp Rusların doğasında yoksullaşmış, mütevazı bir şekilde cana yakınlık olduğuna Rusları inandırmıştır. Bu aynı özellikler Rus insanını karakterize etmek için desteklemiştir. Hem Nerzhin hem de konuştuğu ressam Rusya'nın bu milli yapısına olan bakış açısını karşılar. Nerzhin "Eğer biz bu yapıdaysak, tarihimizde olan isyanlar nereden geldi?" diye sorar. İsyancılar, ihtilaller oldu ve hatta Muhteşem Peter gibi devrimciler olmuştur. Ressam "Ruslar sevinir, öfkelenir ama Tatar toynaklarına pabuç bırakmazlar." der. Resmedilen sessiz manzara ve Rusların iddia edilen özellikleri arasındaki yanlış benzerlik iki karakter tarafından reddedilir ve milli karakterlerinin başka bir yönüne dikkat çekilir.

Dayanıklı olan, isyan eden ve aynı zamanda üreten Rus karakterlerinin otoriteye karşı olan zıtlığı, Rus Ortodoks Kilisesinin geçmişiyle ilgili olan "İlk Halka'da" ana noktadır. Moskova'da eski, güzel Aziz John Vaftis kilisesini hayal eden bir kadın karakter, Tatarların Hıristiyanlığa olan inançları Müslümanlığa olan inançlarından daha derin olduğu için Ortodoks Kilisesinin onları yaşattığını söyler. Nişanlısı ise Kilisenin onların işlerine karışmama vaadinde bulunduğunu ve bu uysallıklarından dolayı Tatarların ikiyüz yıl yaşamalarına izin verdiğini ifade ederek onun görüşüne karşı çıkar. Bu roman daha sonra çözümlenememiş anlaşmazlığı geçici olarak devam ettirir. Boyun eğmekten çok cesurca dayanıklılık tercih edilir.

Soljenitsin'in yazılarında ilk önce, geleneksel Slav inancı ile kendi karakterlerinin gelişimine duyduğu yakınlığı sergileyen tavırları arasındaki ayrılığı keşfederiz. Soljenitsin organize olmuş Rus Ortodoks Kiliselerini onaylamaz, ama iki tür kilise arasında ayrım yapar. Diğer taraftan gerçekçi olursak Tatarlardan önce Sovyet otoritesine bağlı olan, saygı duyan hala devam etmekte olan kilise vardır. Bu uysallık bazı karakterlere göre kilisenin yapı olarak fiziksel devamlılığı için gerekli, ama yine de ruhsal açıdan bozulmuş ve özünü kaybetmiştir. Başka bir açıdan da, insanların güvendikleri fiziksel yapısı olmayan, yani soyut kiliseler var ve işte bunlar Rusların milli benleriyle alakalı olan kiliselerdir. Bu ruhani kiliseler duyu organlarımızla bağdaştırılarak maddi şeyler olarak görünürler. Bazıları Moskova'daki Aziz John Vaftiz gibi kilise şeklinde, bazıları da geçmişi bugüne taşıyan figürlerle bezenmiş ruhani mesajlar veren yıpranmış resimlerle dolu kiliseler olarak karşımıza çıkar.

Ayrıca, Slavların kilisede inşa ettikleri bazı kısımları kabul etmeyip değiştirerek “İlk Halka” popülarizmin “insanlığa gidiş” diye adlandırdığı Slavların eski temel parçalarını gözden geçiren ifadeleri sunar. Nerzhin 19. yy Rus edebiyatı olarak adlandırdığı aşamaya inancını nasıl incelediğini tanımlar. İnsanları bilgeliğin, ruhsal şeylerin ve ahlaki saflığın somutlaşmış hali olarak değerlendirir. Ama bu kitaplardan alınmıştır ve 19. yy da kırsal alanlarda amaçlanmıştır. Onun zamanının şehirdeki Sovyet Rusya’sında köylülerin resmi propagandalara saf bir şekilde inandıklarını ve savaş zamanında Stalin’e bağlı kalarak hizmet ettiklerini görür.

İkinci aşamasında Nerzhin güzelliğe, dünyada biriken kültürle ortaya çıkan antikalara önem veren eğitilmiş, elit insanların sorun olanlar olduğuna inanır. Bu aşama sadece çok kısa sürer. Yakalandıktan sonra, bu eğitilmiş elit insanların iş kamplarında, hapishanelerde arkadaşlarına olan sadakatlerinde, güçlülük duygularında ne kadar da basit olduklarını görür. Nerzhin’in son görüşü, insanoğlunun onun üzerinde hiçbir temiz duygu oluşturmamasıdır. Ne elit insanlar ne de basit olanlar üstündürler. Geriye kalan şey kendin olabilmektir. “İnsan bizim dilimizi konuşan herkes değildir” der.

Nerzhin Slav, popülarist, ya da elit Rusya yerine varoluşçu, hemen hemen Protestan, ilk etapta bireyci bir Rusya geliştirir. 19. yy Almanya’sındaki “Bildung” görüşüne benzeyen bu zahmetli, ben merkezli fikir milliyetçilik ve Rusya’nın birleşmesiyle sonlanır. Ahlaki farklılık milliyetçilikle kesişir. Nerzhin’e göre, evrensel etnik değerler milli bağlılıktan daha önemlidir. “Birey, insan olmak için nefisini terbiye etmek zorundadır.” İnsanın ahlaki benliği ve varlığı ait olduğu topluma göre şekillenir. 17 ve 18 yy larında ya da günümüzde olsun haksızlık yapan yöneticilere karşı çıkmak en güzel değerlerdendir.

Soljenitsin’in milli birlik, beraberlik görüşü bireysel ama evrenseldir. Herkes kendi ahlaki değerlerini bulmalı, kendi milli benliğini güçlendirmeli ve gerçek Rus milletinin bir parçası olmalıdır. Ek olarak, Soljenitsin ikinci düğümde serbest ve tutuklu insan farkını geliştirir. Mahkum olmak bilen insanlar için bir “milliyetçilik” oluşturur. Rus olmakla mahkum olmak arasında bir gerginlik vardır. Bir anket dolduran Rus matematikçisi mahkumu “onun milliyetçiliği” olarak işaretler.

Ruslar Matrena düğümünde manzara, doğa yardımıyla ikinci düğümde ahlaki gelişimleriyle tanımlanır. Hepsi de içinde buldukları toplumun üyesi olarak kendilerine çeki düzen vermekle yükümlüdürler.

Soljenitsin'in Sovyetler Birliği'ni terk ettiğinden beri yayınlanan "İlk Halka"'nın genişletilmiş versiyonu Rusya temasıyla ilgili yeni önemli parçalar içerir. Bu yeni yayınlanmış bölümlerde Soljenitsin ilk çizgisinde daha da öteye gider. Zorlu kişisel gelişim bir çeşit ruh jimnastiği gibi değerlendirilir. Solodgin Nerzhin'e şöyle der: "Zorlukları saklı hazineler olarak değerlendirmeliyiz...araştırmanın en yararlı yolu en çok dıştan gelecek dayanıklılıklara en az içten gelecek dayanıklılığa karşı gelmektir." Başarısızlıklar eğlencelidir. Birinin başarısızlığı daha çok çaba gerektirir ve istekleri körükler. Böylece onlar güzel fırsatlar olurlar.

Diğer yeni eklenen parça minyatürün Matrena düğümündeki bir gelişimini oluşturur. Yengesiyle yürüyüş yapan Innokentii kümbet şeklindeki kilisenin görüntüsünden mutluluk duyar. Mutlu bir şekilde "Bu Rusya! Rusya'da hiç böyle dolaşmamıştım. Sadece trenle ya da uçakla geçmişim, başkentte yaşadım." der, rahatça nefes alır ve gezer. Klara, Innokentii'ye, Innokentii'nin Avrupa'dan memleketi olan kasabasına döndüğünde şair Esenin'e benzediğini söyler. Kasabanın kendi kilisesi ve ırmağın kenarı çok güzeldir ama etrafta kiliseden başka bir şey olamaması ve orada yaşayanların sayılarının azlığı Rusya'nın milliyetçiliğinin yozlaştığının diğer bir örneğidir. Oralar yağmalanmış, mimberden mermerler çalınmış, etraf dağıtılmış ve "komünizmin zaferi" imzalanmasıyla da düzen bozulmuştur. Yüzlerce araç yollara dökülmüştür. Kasabayı ve kiliseyi saran bu kötü görünüşten çok etkilenen Innokentii Sovyet askeri konvoyuyla götürülürken milletler arasındaki düşmanlığı derinden hissetmiştir. Kitabın isminin "İlk Halka" olması şimdi okurlar için daha açıklayıcı olmuştur. Innokenti bir sopayla tozun üzerine bir daire çizer ve "Bu bizim anavatanımız." der. Burada insanlığa da dikkat çeker. Klara'ya "İlk halkayı ikincinin bir parçası olarak düşünebilir misin? Hayır! Makineli tüfeklerin, önyargıların engelleri var.... Sonuç olarak insanlık yok ama anavatan var; bütün insanlar için farklı anavatanlar." der. "İlk Halka" eseri romanın başlığı olarak milyonlarca mahkumu ve büyük bir ordusuyla zarar görmüş, bozulmuş Rusya olan anavatana yapılan göndermedir. Diğer milletler de birbirlerinden korunmuş bir şekilde ayrılmış kendi anavatanlarının

“halkalarına” sahiptirler. Soljenitsin 'in iddia edilen görüşü zıttır- milletler arasındaki açıklık, hepsinin üyük daireye katılması, insanlık. Böylece, günümüzün gerçeği, birçok milletin birlikte yaşayıp kardeşçe ilişkiler kurup uyum içerisinde yaşamaları olarak Rusya'nın vizyonu olabilir.

“İlk Halka”nın genişletilmiş versiyonundaki yeni ve önemli düğüm olan en can alıcı nokta, Rusya'nın geleceği hakkında Nerzhin ve Gerasimovich arasında olan tartışmanın geçtiği yeni eklenen 90. bölümde görülür. Nerzhin böyle elit bir toplumun varlığını sorgulayarak karşı çıkar. Gerasimovich sınırlı özgürlük ister; Nerzhin demokrasi taraftarıdır. Gerasimovich basitliğe götüren önemli kuralların sonucuna inanır. Karmaşık bir kavga ortaya çıkar. Romancı olarak yazdığı bazı makalelerinin tersine Soljenitsin , Rusya'nın geleceği için önerilen çeşitli sert çözümlerin tuzak olduğunun farkında olduğunu gösterir. Ama tartışma kesin bir sonuca ulaşmaz. Kimsenin fikri diğerine üstün gelmez. Romancı olarak Soljenitsin hem demokratik Nerzhin hem de elit Gerasimovich tarafından sonuca ulaşmakta kullanılan amaçlar ya da araçlar için önerileri düşünür ve sunar. Bu anlaşmanın bazı yerlerinde ortaya çıkar gibi görünür. Bir kurgu çalışmasının temelini nerede yattığını tanımlamak için teşebbüs edildiğinde olan bütün tedbirlerle birlikte, bu politik çelişkide yazarın ilgisi karakterlerinin tartıştılarıyla örtüşür. Karakterler açısından Sovyet rejimine karşı toplu milli devrim umut edilemez olduğu kadar da imkansızdır. Doğal olarak da Soljenitsin , bunun güzel iyi olan her şeyi yok edeceğine inanırlar. Her yerde olan gizli polis gözetiminin ve başka milletlerin güçlerinin altında devrim imkansızdır. Ruslara özgürlük vermede yardımcı olacak diye batı devletlerini dört gözle beklemek aptallık olarak düşünülür. O kadar koruma altında bir saray darbesi imkansız görünür.

Bu yeni parçalar, Sovyet rejimini değiştirmek için Soljenitsin 'in düşünceleri üzerinde politik olarak yapılabilecek en güvenilir ve tam yol göstericidir. Sovyet sisteminin yerine geçecek yönetim şekli olarak roman bize birbirinden çok az farklı demokratik ve seçkinlik diye sadece iki alternatif seçenek sunar. Onların arasındaki karar dengede görünür. Gerçek olan Rus halkının Sovyet rejiminde çok fazla yozlaştığı ve bu yaraları sarmanın çok uzun

zaman alacak olması görüşüdür. Ilarion “Bir milleti bozmak için 30 yıl yeterli; ama, onu tekrar düzeltmek için 300 yıl yeterli mi?” der. Rusya’nın ahlaki çöküşü vurgulanır.

“Kanser Hücre” da Sovyet rejimi sırasında zarar gören Rusya’nın bazı yönlerini anlatarak Rusya temasını incelemesi açısından “İlk Halka”yla benzerlik gösterir. İlaçlar bile insanları daha kötüleştirmektedir. Hayatta kalmak için insanlar resmi olarak yayınlanan saçmalıklara inanıyor görünmek zorunda kalır. 1917 Darbesinde korkusuz olan insanlar Stalin’in emri altında korkak görünür.

“Kanser Hücre” Rusya’nın patolojisinin çalışması olarak bir giriş niteliğindedir. 7 bölüme bölünmüş 1844 sayfada Soljenitsin Rusların mahkum kamplarındaki toplu katliamların sonuçlarını, köklerini, süreçleri farklı teknikler ve edebi türler kullanarak bütün detayıyla sergilemiştir. Rusya’nın bu imajını geniş bir tuvale resmetmiştir. Tüm etki Soljenitsin’in çabaladığı şeyken, bunun örneği kısaca mahkumiyetten muzdarip olan Ruslardır. Ardin Anderson adlı İngiliz üniformalı bir yabancı yakalanır ve diğer mahkumlarla iletişim kurmasına fırsat vermeyen Solovski hapisanesine götürülür. Trende tek kişilik bir kompartımana yerleştirilir. Göremediği fakat duvarı bir tırnak darbesiyle delip görebileceği yan kompartımandaki bir kız onunla konuşur. Kız onun Rusyayla ilgili sorularını cevaplar. Soljenitsin eski bir Moskova öğrencisi olarak kızın, yabancıların Batıda resmedilen öğretilen Rusya’dan oldukça farklı bir Rusya anlattığını söyler. Kızdan zorunlu ayrı olma ve kızla olan ilişki arasındaki zıtlık, Rusya’nın bazı gerekli özelliklerini yabancıların duygularını işlemek için Soljenitsin tarafından kullanılır. Yüzlerce insanın kaderiyle Rus toplama kampı olan Gulag büyük bir Rus şehitliğidir. Soljenitsin “İlk Halka” ve “Kanser Hücre” eserlerine Gulagda uzaklaşma olarak atfeder.

Soljenitsin’in ana teması bu yüzyılda Rusya’nın kaderi olan darbenin olmasıdır ve 1914 Ağustosunda bu konuya değinip başarılı tarihi romanlar yazar. Bir röportajında Soljenitsin kendini kamp temasının tarihçisi olup geçici olarak adadığını söyler ve 1969’da işini tamamladıktan sonra, dikkatini ilk konusu olan “darbemizin tarihi” temasına verir.

Gulag, “İlk Halka” ve “Kanser Hücre” Rusya’nın yarattığı dehşeti tanımlar. Dahası, “İlk Halka”nın tam versiyonunda Soljenitsin, eğer Sovyet rejimi yıkılırsa hangi rejimin

geleceğini ve zorba kuralların kaldırılması için çareleri d& uml;rt gözle bekler. Onun “Darbemizin Tarihi” adlı eseri zaman içinde yol almak ve Rusya bu durumuna nasıl geldi, nasıl düzeltilebilir gibi soruları açıklamak için bir teşebbüstür. Soljenitsin , eğer ömrü yeterse son eseri olan “Kırmızı Tekerlek” i ondört cilt yapmayı ümit eder.

Bu eserde Rusya'yı tanımlamak çabasında tedbirli hareket etmeliyiz. Soljenitsin yazmaya devam eder; belki yönünü değiştirir, belki farklı kavramlara varır, belki de yeni düğümler meydana getirir. Söyleyeceğimiz her şey şüpheli olmamızdır.

Soljenitsin 'in ilk çalışmalarında Gulag ve mahkumlar, evrensel ahlak çelişkisini ve Rusya'nın önemli problemini açıklayıcı anahtar kelimelerdir. 1914 Ağustosunda ilk tarihi roman İkinci dünya savaşıdır ve diğer ciltleri İsviçre ve Rusya'dakilerdir. Lenin tarafından kurgulanmıştır. Darbe bu keşfin ana noktasıdır. Savaşın içinde Rusya'nın hastalığının teşhisini fark ederiz. Hastaların kalitesini olduğu kadar bu hastalığın belirtilerini görmek ve gelecekteki güçlü ve sağlıklı bir Rusya'nın elementlerini oluşturmaktır.

Soljenitsin tedavi yolunu belirtir. Birleştirici amacı olan bu kitap savaşta Rusya'nın neden yenildiğini ve Bolşevik'in devrim yapmada başarılı olduğu üzerinde durur.

Soljenitsin 'in kurtuluş için tarifi basittir. Bu geleneksel Slav görüşünden farklıdır. 1914 Ağustosunda oluşan Rusya temasının bu “kurtuluş düğümü” teşvik etmekten oluşur: mücadeleci ol, cesur ol, Rus insanına yakın ol, dürüst ol! Bu aynı zamanda negatif öğütler de içerir: Rusya'nın mitinden uzak dur! Bir şeyleri hızlı değiştirmeye çalışma, aşamalı hareket et, insanlar ve tarihler arasındaki bağlara saygılı ol.

Roman özetimizde bulunmayan bazı önemli noktalar içerir. Rusların acı çekmedeki güvenlerini soruşturmanın yanı sıra roman Slav inancını da eleştiriyor. Çok fazla ürkekçe soru soran Varsonofiev ilk etapta, asil birini insanları seven kendisinin değil de insanların mutluluğu için yaşayan insanların ruhsal gücüne inanan kimseler olarak tanımlar. Ama şu sorularla devam eder: Sadece hakları var mı? Biz onlara sonsuz sevgi ve mutluluk verirken onlar sadece oturup beklediklerini mi kastediyor? Ahlaki önemi nerede?

Diğer yaygın devrimci görüşe, üretmenin gerekliliğini vurgulayan karakter olan Obodovskii tarafından karşı çıkılır.

Soljenitsin'in okurlarında hayranlık uyandıran değerlerinin üçüncü geniş karışımı çar komandosunun yoksun olduğu bütün askeri ve yönetici vasıflar olan yetenek, kararlılık, güvenilirlik ve cesarettir. Roman komutanların kimi zaman diğer birlikleri yanlış bilgilendirerek kötü kararlar almalarına sebebiyet veren bir sürü korkak, beceriksiz, kararsız yönetici modelleriyle doludur. Çar yabancı yöneticilerle aleyhimize bir anlaşma imzalamıştır. Rus hükümetini ve birliklerini etkisiz hale getiren faktörler aptallık, tecrübe eksikliği, modernlikten uzaklık, korku, zayıflık ve kararsızlıktır. Korku günah ve kötü bir şey olmasının yanı sıra felakete sonuçlanan kararlara sebebiyet veren bir duygu olarak tanımlanır.

Burada Rus mitolojisinin popüler iki klişesi baş aşağı çevrilir. Bunlardan biri Rusların çar zamanındakileri suçlayıp kendilerini eğer bu durumu yöneticiler bilseydi dikkat ederlerdi diye inatçılık etmek eğilimleridir. Gizli ittifak, kötü adam tarafından sabote edilen üst düzeydeki yöneticiler ve orta halli “iyi” insanlar arasında var olarak desteklemiştir. Nesiller boyunca insanlar kendilerini iyi çar'ın onların tarafında olduğu düşüncesiyle teselli ettiler; ama, ne yazık ki o kötü yöneticiler tarafından çevrelemiştir. “1914 Ağustos” adlı eserde Soljenitsin insanların Allah'tan korkmak yerine çok yozlaştıklarını gösterir. Yöneticiler sempatik olmak yerine gerçekte korkak ve aptaldır. Aşağı tabaka ve yüksek tabakayı birbirinden ayırdığı varsayılan bariyer basit değil ama ahlaki yozlaşmanın ve basitliğin dokusudur. Roman tarafından sunulan çözüm geleneksel, popülarist, Slav değerlerinin uygulanması değil onun yerine yetenekli, cesur, iyi eğitim görmüş, üretken mühendis ve yöneticilerin yetiştirilmesidir.

1914 Ağustosta yinelenen temalardan biri karar vermedir. Birinin hızlı, kesin karar verme yeteneğinin olup olamaması onun önemli ayırt edici özelliklerinden biridir. Aslında roman iyi karar vermeye götüren ahlaki kalite ve yeteneklerin üzerine olan bir soruşturma olarak okunabilir. Romandaki Alman yöneticiler mükemmellikten uzakken bile bu açıdan Ruslardan üstün oldukları açıkça bellidir. Sadece birkaç Rus yöneticisi bu testi geçmiştir fakat, onlar da tahta sahip olan “güçlü” insanlar tarafından sindirilmiştir.

Bu sadece Soljenitsin 'in makalelerini okuyanlar için sürpriz olmuştur. Soljenitsin aynı zamanda dinsel gizemi olan bir Hıristiyan olarak karşımıza çıkmamıştır. Roman, 1914 Rusya'sında yıkıcı olan şeyin özellikle mahkemede ve yüksek görevlerde bulunanların yeteneksizlikleri ve ahlaki zayıflıkları olduğunu savunur. Bu durum doğal olarak Rusya'da yaşayan kadın, erkek bütün insanların tekrar eğitilmesi gerektiği ve onlara yeni ahlaki değerlerin verilmesi gerektiğini öngörür.

Bu yüzyılın kendi ülkesi için bir felaket olmasına rağmen Soljenitsin 'in içinde çelişkili olarak hala bazı olumlu düşünceler vardır. Onun Rus karakterlerinin bazıları kitabın askeri, politik, endüstriyel ayarlarında gerekli olan kararlılık özelliğine ve düşünce açıklığına sahiptirler. Dahası, "Rusya bir grup ahmak tarafından yönetilse de güçlüdür. Sadece çok az mühendis ve yönetici yeni ufuklara yelken açmayı anlayacak kapasiteye sahiptirler." Bu çok az insan topluluğu gelecek zamanda Rusya'nın yeniden doğuşu için umut olmuştur. Soljenitsin'in 1914'teki Rusya manzarası gereksiz bir savaşa itilmiş, beceriksizler tarafından yönetilen, Lenin tarafından yıkılmakla tehdit edilen, Bolşevik fikriyle Zürih'te konuşlanmış, Rusya'dan nefret eden ve kendini yıkmaya çalışan bir ülke imajıdır. Savaşta kendini beyazlara bulayan uyuşuk, tecrübesiz generaller ve asiller tarafından yönetilen bir ülkedir. Gücü elinde bulunduranlar, kişisel Allah vergisi yetenekleri olan ve özlerini koruyup gelecekte oluşturulacak Rus milliyetçiliğinin temelini kuracak olan insanları önemsemediler.

Bu hissedilen vatanseverlik yazarın belirttiği bazı karakterlerde can bulur. İlk bölümde Valia "Rusya'nın hayatı olan büyük göle düşen bir yağmur damlası olarak ait olduğunu" hisseder. Rusya'nın yozlaştığının farkında olan Varsonofiev önem vererek "Rusya'nın beli kırılmamıştır" der. O tarihi yaşayan bir ağaca veya akan bir ırmağa benzetir. O, saygı duyulması gereken gelenekler, oluşumlar, nesiller arasındaki bağların aniden kopmasına ya da kırılmasına karşı uyarır. İlişkiler ve devamlılık üzerine yapılan bu vurgu Soljenitsin 'in Rusya'nın geleceğine bakış açısında önemli bir elementtir.

Tanımladığımız 1914 Ağustos-Zürih'te Lenin düğümü Soljenitsin 'in eserinin yeni bir hareket noktası olurken, ilk düğümlerin yeni düzenlemeleri de bu eserlerde bulunur. 1914 Ağustosunda Rusya temasının çeşitli düğümlerinin sunumu oldukça karmaşıktır.

Tavırlar, birbirinden farklı olan çeşitli karakterlere dağıtılır. Bu manzara kısmen örtüşen, kısmen çelişen tavırları içerir.

Soljenitsin makalelerinde genellikle açık, anlaşılırdır hatta zaman zaman oldukça basittir. Kurgu eserlerinde ise mizah ve tutarsızlık bilincini gösterir. Dostoyevski gibi onun sanat çalışmaları makalelerinden daha çok fikir, simge sunar. Böylece roman ve kısa öykü yazarı olan Soljenitsin , özellikle Rusyayla bağlantı kurarak gündemde olup da şaşkırtan, çözüm bulunamamış karmaşık şeylere açıklık getirir. Örneğin, Matrena'nın Çiftliğinden tutun da Minyatür de dahil olmak üzere Kırmızı Tekerlek eserine kadar Soljenitsin 'in çeşitli alanlarda geliştiğini görürüz. İlk olarak Rusya'daki toplama kampları, gün geçtikçe zayıflayan ve yozlaşan Rus milleti ve aralarında hala sağlam kalan azınlık üzerinde durdu. Daha sonra zaman içinde I. Dünya Savaşı'nın başlangıcına ve devrime giderek araştırmalarını derinleştirdi. Temel noktalar Rusya'da yozlaşmanın nasıl başladığı, nasıl ayrılıkların baş gösterdiği ve hangi derslerin çıkarılması gerektiğiydi. Soljenitsin 'in uzamsal olarak Rusya'daki küçük kasabalarındaki ya da işçi kampındaki misafirliği bitti. 1917 Şubat-Ekim tarihlerinde ve Lenin'in yönetiminde beceriksiz liberaller tarafından verilen zararı gösterdi.

Simgelerden bazıları izleri gösterirken, diğerleri de sunulan olayın sonucunu gösterir. Kısaca odaklanılan "gözetleme gösterisi" sahnesi gösterilen şeylerin nasıl kendi kendini çözümlendiğini gösterenler daha genişlediği bize örnektir. Aralarında en geniş ahlak, etik değerler gibi soyut olanlardır. Savaş alanında bile ruhani şeylerin etkisi çok fazladır ve bu özellik bütün kitaba hakimdir. Soljenitsin 'in zaman zaman kayan dikkati somuttan ilk yarı-soyuta sonradan da ahlaka ve ruhani şeylere dönüşmüştür.

Gelecekteki Rus önderlerinin başarılı adımları, geçmişte Soljenitsin 'in dramalarında ima edilen savdır.Soljenitsin 'in romanları ve hikayeleri bu kalitesizliği ayrıntılarıyla anlatır ve üzüntüden de geniş bir şekilde bahseter. Soljenitsin dünya edebiyatında öyle önemli bir yere sahiptir ki, düşüncelerinin saygınlığını hiçe sayamayız. Rus temasıyla ilgili meşguliyeti dayanıklılığın örneklerindedir. Kurgularında geleneksel popülarist görüşten, Slav görüşünden yola çıkar. Rusya'nın milli kültürünün yozlaşması ve gelecekte iyi şeylere özendirilmesi üzerine olan görüşleri, onun hakkında düşündüğümüzden daha orijinaldir.

Onun Rusya'nın milli idealleri ile ilgili son sunumu, etik ve fedakarlık gibi fayda sağlayan özelliklerin karışımıdır. Sözleri kısaca şu: Eğer Rusya bu yıkımdan kurtulabilirse, Rus toplumunu yeniden oluşturmak için yaratıcı, positif insanlar gereklidir. Çalışmaları Rus ile Batılı yazarlar, geçmiş ile gelecek arasındaki tartışmadır. Bu makalede de rakiplerine karşı adaletsiz davranarak bu konuyu basit ve yoğun bir şekilde anlatır. Kurgularında milleti için zor seçimin ve alternatiflerin farkındadır. Soljenitsin hazırda bulunan Slav düşüncelerini anlatmaz; bunun yerine muhteşem anlatımıyla zorda olan Rusya'nın bu durumdan kurtulmasının ve bu durumun düzeltilmesinin nasıl zor olduğunu farkında olduğunu gösterir.

KAYNAKÇA

Alexander Soljenitsin , *V kruge pervom, vi Sobranie sochinenii. Ruskie pisateli: Moskva, 1962.*

August 1914, transl., by Michael Gllony. Burgess Publishing: New York, 1972.

Kratkaia literaturnaia entsiklopediia, vol. 9. Soviet entsiklopedia, 1978.

Nikita Struve, *Vestnik russkogo khristianskogo dvizheniia. Kniga: Moskva, 1976.*

The First Circle, transl. , by Thomas P. Whitney. Glenna Publihing House: New York, 1969.